

Uutta pöhinää apteekkityöhön

Nykyinen yhteiskunnallinen keskustelu pyörii pääasiassa leikkaamisen, säästämisen ja toiminnan tehostamisen ympärillä. Lääkeala, erityisesti apteekit, ovat saaneet tästä osansa jatkuvina uusina säästötavoitteina, katteiden leikkauksina ja uusina lakisääteisinä tehtävinä ilman kompensatiota.

Apteekit ovat pystyneet venymään ja mukautumaan uusiin tehtäviin ja vastuisiin. Kuitenkin sisäisesti apteekeissa kipuillaan jatkuvien muutospaineiden kanssa, mikä näkyy muun muassa työhyvinvoinnissa, pahenevana henkilöstöpulana ja henkilöstön siirtymisenä apteekkisektorilta muihin (lääkealan) tehtäviin. Tilanne on ajautunut siihen pisteeseen, että alalla on käynnistetty yhteisiä toimenpiteitä apteekkityön pito- ja vetovoiman lisäämiseksi. Samalla on haettu myötävaikuttavia tekijöitä ja juurisyitä työvoimapulaan.

Olemme kuulleet paljon apteekkien tilanteesta, työvoimapulasta, taloudesta – varsin tummia pilviä on maalailtu taivaalle, mikä vaikuttaa koko alan toimintakykyyn. Mikä avuksi? Voiko ratkaisuja lähteä hakemaan positiivisen kautta? Kokeilimme tätä proviisoriopiskelijoiden kanssa terveyden edistämisen opinnoissa, koska työhyvinvointi ja työn mielekkäisyys ovat

keskeisiä kansanterveyteen vaikuttavia tekijöitä. Pito- ja vetovoimatekijöillä on siten jopa kansantaloudellista merkitystä.

Olemme pitäneet aivoriitä opiskelijoiden ja opetukseen osallistuneiden työelämän edustajien kanssa siitä, mitä on hyvä pöhinä apteekkityössä. Miten apteekkia/yritystä/organisaatiota voi johtaa niin, että syntyy avoin ilmapiiri, joka johtaa positiiviseen toimintakulttuuriin ja sitä kautta tuottavuuden nousuun? Ratkaisut voivat olla hyvinkin yksinkertaisia ja edullisia, mutta niitä ei välttämättä kiireisessä arjessa huomata.

Proviisoriopiskelijoiden opintojakson aikana olemme saaneet kuulla innostavia esityksiä ja käyneet yhdessä mielenkiintoisia keskusteluja. Olemme oppineet toisiltamme. Senioritkin voivat oppia junioreilta *all teach, all learn* -hengessä. Opiskelijat ovat työstäneet käytännöllisiä materiaaleja apteekeissa hyödynnettäviksi. Tällaisia virtuaalisia pöhinämahdollisuuksia tarvitaan jatkossakin uuden luomiseen ja toistemme tukemiseen arjessa.

Kuten edellä jo totesimme, lääkeasioiden uudistus ja muut käynnissä olevat yhteiskunnalliset muutokset ovat tuoneet paljon uusia tehtäviä apteekeille. Samalla ne ovat lisänneet apteekkityön byrokraattisuutta, johon on kui-

tenkin kiinnitetty vähän huomiota. Yksi syy henkilöstön pakoon apteekkityöstä voi olla byrokratian paisumisessa ja kankeissa toiminnallisissa prosesseissa. Nämä johtavat muun muassa lukuisiin lääkäreiden tavoittamisyrityksiin asioissa, jotka osattaisiin apteekissa hoitaa farmaseuttista ammattitaitoa hyödyntäen. Haasteena on myös se, että apteekkeilta puuttuu pääsy sellaisiin sähköisiin potilastietoihin, joita tarvittaisiin lääkkeiden toimittamisen yhteydessä tapahtuvassa neuvonnassa. Toisaalta apteekkeilta puuttuu mahdollisuus lähettää järjestelmän kautta asiakkaan lääkahoitoon liittyviä tietoja, esimerkiksi havaituista lääkitysongelmista muille hoitoon osallistuville terveydenhuollon ammattilaisille. On tärkeä sujuvoittaa apteekkeissa tehtävää työtä. Sitä varten on syytä kartoittaa ja purkaa tarpeetonta lääkkeiden toimittamiseen ja lääkeseurantaan liittyvää normitusta ja byrokratiaa.

Väestön ikääntyessä, palvelutarpeiden kasvussa ja nykyisessä työvoimatilanteessa kaikkia osaajia tarvitaan. Siksi on kriittistä saada farmasian alallakin olevat pysymään tärkeässä työssään. Terveydenhuollossa ja apteekkeissa on paljon osaamista, jota ei yhteiskunnassa hyödynnetä tarkoituksenmukaisesti ja täysimääräisesti. Työnjako on epäselvä. Vanhat järjestelmärakenteet narisevat liitoksissaan ja uutta ajattelua, rakenteita, moniammatillista yhteistyötä ja yhteneviä käytäntöjä tarvitaan nopeasti kaikilta tahoilta ja positiivisessa hengessä rationaalisen lääkeshoidon edistämiseksi.

Apteekkityö kehittyy edelleen vauhdilla hoitolliseen suuntaan. Tästä syystä kipuilemme toimimattomien järjestelmien ja prosessien kanssa, jotka eivät sovellu apteekkien integraatioon sote-hoitopoluille. Ehkä kipuilu on merkki siitä, että etenemme kohti uutta. Alan on pyrittävä huolehtimaan, että menemme kohti sote-integraatiota ja pidämme yhdessä ammattiapteekkistrategian tulevaisuuden tahotilana. Siksi apteekkien tehtäviä ja toimintaa tulee kehittää osana sote-palvelujärjestelmää ja osana sote-kehittämishankkeita. Apteekkien on mahdollista tukea sosiaali- ja terveydenhuoltoa huomattavasti nykyistä enemmän esimerkiksi itsehoidossa, lääkitysongelmien tunnistamisessa ja ratkaisemisessa, lääkeshoitajien onnistumisen seurannassa ja riskipotilai-

den seurannassa. Tänä päivänä ja tulevaisuudessa useat asiakkaat haluavat näitä palveluja myös verkkoympäristössä.

Paljon positiivista pohinääkin on apteekkisektorilla käynnissä, niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Suomessa pullonkaulana on apteekkien talouden muodostuminen, jossa tulisi ottaa huomioon rationaalista lääkeshoittoa edistävä toiminta apteekkeissa. Nyt apteekkien liikevaihto muodostuu pääosin lääkkeiden myynnistä ja toimittamisesta. Epäsuhta toiminnan kehittämisen ja talouden muodostumisen välillä on ilmeinen. Tulevaisuudessa tuloja voisi tulla esimerkiksi siitä, että apteekki saa lääkäriltä määräyksen huolehtia potilaan lääkityksen yksilöllisestä optimoinnista korvausta vastaan. Tai saa määräyksen huolehtia pitkään käytössä olleen unilääkkeen vaihtaisesta lopettamisesta.

Myös farmasian koulutukseen tarvitaan uutta pohinää, jolla saadaan alalle hakeutuneet upeat nuoret juurrutetuksi alalle ja toivottua tervetulleiksi mukaan toimintaan. Nuorissa on potentiaali, joka tulisi saada paremmin käyttöön jo koulutuksen aikana. Koulutus ei voi jäädä jälkeen alan nopeasta kehityksestä ja nykypäivän työelämän osaamisvaatimuksista. Kliininen eli asiakas- ja hoitolähtöinen farmasia on laajentunut voimakkaasti ja saanut jalansijaa viimeisen vuosikymmenen aikana eri sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöissä. Tämä on tärkeä huomioida koulutuksen sisäänottomäärissä, valintakriteereissä, opetuksen sisällöissä ja opetusresursseissa. Suuri osa valmistuvista farmasian ammattilaisista työllistyy tänä päivänä apteekkeihin ja sairaaloihin sekä erilaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin. Koulutusta järjestävien tulisi olla hyvin ajan tasalla siitä, minkälaisia nykypäivän farmasian alan erilaiset työnkuvat ja tehtävät ovat ja minkälaisia osaamisvaatimuksia ne asettavat, ja tuottaa työnkuvia vastaavaa koulutusta. Jos näin ei tapahdu, ala saattaa menettää merkittävän osan tulevaisuuden työpaikoista kompetenssivajeen vuoksi.

Täydennys- ja erikoistumiskoulutukset ovat alan pitovoimatekijöitä, jotka tulee mahdollistaa ja joihin pitää panostaa. Koulutusten järjestämisessä tulisi huolehtia, että niissä toteutuu ammatillisuus, sote-toimintaympä-

ristön tuntemus sekä kestävä taloudellinen ja toiminnallinen kehitys. Kaiken taustalla ovat profession arvot, visio ja yhteen hiileen puhaltaminen.

Marja Airaksinen

Sosiaalfarmasian professori
Helsingin yliopisto
marja.airaksinen@helsinki.fi

Päivi Kuosmanen

Kliinisen farmasian yliopisto-opettaja
Helsingin yliopisto

Markku Ylinen

FaT, apteekkari
Tampereen Lielahden apteekki

Mari Havia

Proviisori, oppilasharjoitteluvastaava
Yliopiston Apteekki

Viitteet

Sosiaali- ja terveysministeriö. Tiekartta 2022–2027. Sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaaminen. Sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden työryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:8. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164634/STM_2023_8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Airaksinen M, Kuosmanen P, Ylinen M, Havia M: Uutta pohinää apteekkityöhön. *Dosis* 2024;40(2): 111–3.